

Հենրիկ Իբսէն

ԵՐԲ ՄԵՆՔ ՄԵՌԱԾՆԵՐՍ ՍԹԱՓՈՒՆԵՔ ^{*)}

Դրամատիքական էպիլոգ երեք արարուածով

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Լեոնային մի բուժարանի մօտերը: Տեսարանը ներկայացնում է Լեոնային լճի ափին փռուած ընդարձակ ծառաղուրկ սարահարթ: Ջրի միւս ափին երևում են Լեոնաշղթայի շարքեր, ձորակներում ձիւն: Ետև դէպի ձախ, սեպածև ժայռից երկու մասի բաժանուած, հոսում է մի աղբերակ, որի երկարութեամբ ընկած են քարեր, թփեր ու բուսականութիւն: Ետև դէպի աջ գտնւում է մի բարձրավանդակ, գագաթին քարէ նստարանով: Ամառ է, կէսօրից յետոյ, արևի մալր մտնելուց փոքր առաջ: Սարահարթի մի կողմում խաղում, պարում, երգում են մի խումբ երեխաներ, քաղաքացու ու գիւղացու հագուստներով, որտեղից և տարածւում է զուարթ ծիծուղ:

Ռուբէկը մի շալ ուսերին ձգած, նստած է վերի նստարանի վրայ ու դիտում է խաղը: Փոքր յետոյ սարահարթի ձախ կողմում, թփերի մէջ երկում է Մայան և ձեռքերը ճակատին դրած, աչքերը ստուերելով շրջահայում է: Նա հագած է կարճ, բարձրացրած լօգիկ, ունի ճանապարհորդի թաղեայ գլխարկ, բարձր կօշիկներ և ձեռին մի երկար լեռնափայտ):

Մայա. (Վերջապէս նկատում է Ռուբէկին ու կանչում): Հահահօօ... (Սարահարթով առաջ է գալիս, ձեռնափայտին յետուելով թռչում աղբերակը ու բարձրանում բլրակը):

Մայա. (Հեալով): Ախ, ինչքան եմ վազվզել ու փնտռել բեղ:

Ռուբէկ. (Սառնասիրտ): Բուժարանից ես գալիս:

*) Լուսայ 5—6.

Մայա. Այո:

Ռուբէկ. (Նայում է հարեանցի): Ճաշի չէ՞ր եկել:

Մայա. Մենք մեր ճաշը բացօդեայ վայելեցինք, երկուսս...

Ռուբէկ. «Երկուսս»: Ի՞նչ երկուս:

Մայա. Ես—և այն տարօրինակ արջասպանը: Էլ թիկնէր:

Ռուբէկ. Ախ նա:

Մայա. Այո՛ նա. և մենք կամենում ենք առաւօտեան վաղ նորից բարձրանալ:

Ռուբէկ. Արջէր որսալով:

Մայա. Յիրաւի:

Ռուբէկ. Սկի հետք դտել էք:

Մայա. (խորհուն): Խնդրեմ, մերկ բլրների վրայ արջ չի լինում:

Ռուբէկ. Հապա թուր:

Մայա. Խորքում: Ձառիվայրում—ուր անտառը անչափ խիտ է և սովորական քաղաքացիք ընդհանրապէս անցնել չեն կարող:

Ռուբէկ. Այնտեղ էք կամենում ելնել առաւօտեան:

Մայա. (Մեկնում է կանաչի վրայով): Այդպէս ենք պայ-
մանաւորուել: Բայց թերեւ հենց այս երեկոյ ելնենք,—եթէ դու
ընդդէմ չես:

Ռուբէկ. Ե՛ս: Ամենեին—

Մայա. (Արագ): Լարսն էլ մեզ կուղեկցի շներով—այս
էլ ասեմ:

Ռուբէկ. Ես սկի չը հետաքրքրուեցի հարցնել պարոն
Լարսի ու նրա շների մասին: (Ընդհատելով): Բայց դու չէ՞ր
կամենալ այստեղ շնորհքով նստել:

Մայա. (Յոգնած): Ոչ, շնորհակալ եմ: Այսպէս հանգիստ
պառկած եմ կանաչի վրայ:

Ռուբէկ. Ինչպէս տեսնում եմ յոգնած ես:

Մայա. (Խորը շնչելով): Հաւատացած եմ, որ շուտով կը
յոգնեմ:

Ռուբէկ. Այդ դեռ յետոյ կը տեսնես, երբ մեծ ջանք գործ
կը դնես:

Մայա. (Ննջող դռնով): Այո՛: Ցանկանում եմ փոքր ինչ
աչքերս խփել:

(Կարճ պաուզա):

Մայա. (Ցանկարծ անհամբեր): Ձէ, Ռուբէկ—չեմ հասկա-
նում ինչպէս ես կարողանում երեխաների աղմուկը միշտ լսել
և տեսնել նրանց այդ ցատկոտումները:

Ռուբէկ. Նրանց շարժուածքների մէջ որոշ սոմնատներում

ներդաշնակութիւն կայ—մի տեսակ երաժշտութիւն: Եւ այդ սակաւ մօմենտներին սպասելը ինձ բաւականութիւն է պատճառով:

Մայա. (Փոքր ինչ արհամարհական ժպտով): Իրաւ որ դու միշտ ու յաւէտ գեղարուեստագէտ ես:

Ռուբէկ. Եւ ցանկանում եմ այդպէս էլ միշտ մնալ:

Մայա. (Թաւալում է մի կողմ և ետևը ամուսնուն շրջում): Նրա մէջ գեղարուեստագիտութեան ոչ մի հետք չը կայ:

Ռուբէկ. (Ուշադիր): Ո՞ւր մէջ:

Մայա. (Քնոտ): Նու—միւսի մէջ:

Ռուբէկ. Արջասպանի:

Մայա. Այո: Նրա մէջ գեղարուեստագիտութեան ոչ մի հետք չը կայ:

Ռուբէկ. (Ժպտով): Ոչ, երկինքը վկայ, դու իրաւացի ես:

Մայա. (Բռն, առանց շարժուելու): Եւ ինչ ատելի է նա: (Պոկում է մի փնջիկ խոտ ու դէն շալտում): Այնպէս ատելի, այնպէս ատելի:

Ռուբէկ. Բայց և այնպէս դու սիրով ձգտում ես նրա հետ դրսում անցնել—որսի ելնել:

Մայա. Ես էլ չը գիտեմ: (Շրջւում է դէպի նա): Դու ևս ատելի ես, Ռուբէկ:

Ռուբէկ. Նո՞ր ես նկատում:

Մայա. Ոչ, վաղուց գիտէի:

Ռուբէկ. (Ուսերը թօթափելով): Մարդ պառաւում է, տիկին Մայա, ծերանում:

Մայա. Ես ամենևին այդպէս չեմ կարծում: Սակայն քո հայեացքը կարծես թէ յոգնած է, ճնշուած:—Երբ դու բարեհաճում ես ինձ կողքից նայել:

Ռուբէկ. Դու կարողացել ես այդ նկատել:

Մայա. (Գլուխը տատանելով): Բո աչքերը աւելի ու աւելի են այդ վատ արտայայտութիւնը ընդունում: Կարծես դու իմ դէմ մի գաղտնի դիտաւորութիւն ունես:

Ռուբէկ. Հա՛: (Ուրախ, բայց լուրջ): Արի ու նստիր ինձ մօտ, Մայա: Փոքր ինչ զրուցենք:

Մայա. (Կիսով չափ ուղղւում է): Կարող եմ քո ծնկներին նստել, ինչպէս նախկին տարիները:

Ռուբէկ. Ո՛չ, այդ չի կարելի: Հիւրանոցից մեզ կը տեսնեն: Բայց դու կարող ես այստեղ նստել, նստարանի վրայ—ինձ մօտ:

Մայա. Ո՛չ, շնորհակալ եմ, այդ դէպքում կը մնամ

այստեղ պառկած: Ես այստեղից ևս լաւ եմ լսում: (Նայում է հարցական): Նու, ինչի՞ մասին ես կամենում խօսել:

Ռուբէկ. (Սկսում է ծանր): Ինչ ես կարծում, ինչհետեւ եմ ես այս ամառային ճանապարհորդութիւնը ձեռնարկել:

Մայա. Շատ պատճառաբանութեամբ հանդերձ 'ի միջի այլոց ասում էիր, որ ինձ համար ևս շատ լաւ կը լինի: Բայց—

Ռուբէկ. Բայց—

Մայա. Բայց այժմ այլ ևս չեմ հաւատում, որ պատճառը այդ էր:

Ռուբէկ. Ա՛յլ—

Մայա. Այլ 'ի սէր այն գունատ տիկնոջ:

Ռուբէկ. Տիկին Սատովի:

Մայա. Այո, նրա պատճառով, որ մեղ հետապնդում է և երեկ երեկոյան էլ այստեղ է ժամանել:

Ռուբէկ. Նու, յետոյ:

Մայա. Դու նրան շատ լաւ ծանօթ ես եղել, նախ քան ինձ հետ ծանօթանալը:

Ռուբէկ. Եւ կրկին մոռացել—վաղուց, նախ քան բեղ պատահելս:

Մայա. (Ուղիղ նստելով): Դու այդպէս շուտ մոռանում ես, Ռուբէկ:

Ռուբէկ. (կարճ): Այո, անասելի շուտ: Երբ մոռանալ եմ կամենում:

Մայա. Նոյնպէս և մի կնոջ, որ քեզ իբրեւ մօղէլ է ծառայել:

Ռուբէկ. Երբ ես նրան ալ ևս երկար կարիք չ'ունենմ:

Մայա. Նոյնպէս և երբ նա քո առջև բոլորովին մերկացել է:

Ռուբէկ. Այդ ոչինչ չի նշանակում: Դոնէ գեղարուեստագէտների համար: (Այլ տոնով): Մէկ էլ—եթէ հարցնել կարող եմ— ինչպէս կարող էի գուշակել, որ նա այստեղ է:

Մայա. Օ', դու կարող էիր նրա անունը ամառանոցի հիւրաթերթի մէջ կարդալ: Կամ թէ մի այլ լրագրում:

Ռուբէկ. Բայց նրա այժմեան անունը ամենեւին չը գիտէի: Իմ կեանքում Սատով անուն չէի լսել:

Մայա. (Յոգնած ձևանալով): Նու, երևի դու այլ պատճառով կամեցար ճանապարհորդել:

Ռուբէկ. (Լուրջ): Այո, Մայա,—բոլորովին այլ պատճառով: Եւ սրա մասին կարևոր է մեզ վերջապէս խօսել:

Մայա. (Զսպելով ծիծաղը): Ինչ հանդիսաւոր տեսք ունես:

Ռուբէկ. (Կասկածոտ կերպով զննելով): Այո, թերևս աւելի հանդիսաւոր, քան այդ կարևոր է:

Մայա. Ինչպէս—

Ռուբէկ. Իսկ մեզ երկուսիս համար պէտք է որ այդ կարևոր լինի.

Մայա. Դու սկսում ես ինձ հետաքրքրել, Ռուբէկ.

Ռուբէկ. Հետաքրքրել միայն: Եւ թէ փոքր ինչ անհանգստացնել:

Մայա. (Գլուխը շարժելով) Ամենևին:

Ռուբէկ. Լաւ: Դէ լսիր—Դու այնտեղ, ներքեւ, ամառահոցում ասում էիր, որ ես վերջերս ջղային եմ դարձել:

Մայա. Այո և այդ ճիշտ էր:

Ռուբէկ. Իսկ ի՞նչ պատճառով, ինչ ես կարծում:

Մայա. Ես ի՞նչ գիտեմ: (Արագ) Գուցէ դու արդէն յազեցել ես ինձ հետ միասին յաւէտ կեանք վարելուց:

Ռուբէկ. Յաւէտ: Աւելացրու իսկոյն և մշտնջենական:

Մայա. Նու, ուրեմն ասենք ամենօրեայ միասին ապրուստից: Մենք երկու աներեխայ մարդիկս չորս-հինգ տարի իրար հետ ենք անցրել միշտ, հազիւ մի ժամ իրարից զատ—Միշտ երկուսս մեն-մենակ:

Ռուբէկ. (Հետաքրքրուած) Նու, յետոյ:

Մայա. (Շեշտով) Դու հասարակական մարդ չես, Ռուբէկ: Դու հաճոյքով գնում ես քո ճանապարհովը ու զբաղում քո սեպհական շահերով: Իսկ ես չեմ կարողանում ոչ մի անգամ կանոնաւոր կերպով խօսել քեզ հետ քո գործերի մասին—այդ գեղարուեստական հարցերի մասին: (Ձեռքի մի շարժումով): Եւ Աստուած վկայ, այդ ինձ չի էլ հետաքրքրում:

Ռուբէկ. Այո, ուստի և մենք մեծ մասամբ նստում ենք վառարանի մօտ ու շատախօսում քո գործերից:

Մայա. Տէր Աստուած,—դրանք ի՞նչ գործեր են որ:

Ռուբէկ. Թէկուզ չնչին, բայց և այնպէս: Իսկ ժամանակը առանց այդ էլ անցնում է, Մայա:

Մայա. Այդ դէպքում դու իրաւացի ես: Ժամանակը անցնում է և պատրաստում քեզնից հրաժեշտ վերցնելու, Ռուբէկ: Եւ այս է, որ քեզ անհանգիստ է անում:—

Ռուբէկ. (Գլխի տատանումներով): Եւ անհաստատ:—Այս աղբատ կեանքը հազիւ ես երկար տանել կարողանամ:

Մայա. (Կանգնում ու փոքր հեռուից դիտում է նրան): Կամենում ես ինձնից ազատուել, ասա պարզօրէն:

Ռուբէկ. Ի՞նչ արտայայտութիւն: Քեզնից հեռանալ:

Մայա. Եթէ կամենում ես ինձնից ազատուել, կարող ես բոլորովին պարզ խօսել: Եւ ես իսկոյն կը կապեմ իմ կապոցը:

Ռուբէկ. (Անկատելի ժպտով): Այդ հնչում է որպէս մի սպառնալիք, Մայա:

Մայա. Գեղ համար այդ հաւանօրէն սպառնալիք լինել
չի կարող:

Ռուբէկ. (Բարձրանալով): Ոչ, յիշաւի ոչ, (Փոքր յետոյ
աւելացնում է): Մենք երկուսս անկարող ենք այլ ևս երկար
միասին ապրել:

Մայա. Ուրեմն—

Ռուբէկ. Խնդրեմ, ոչ մի ուրեմն: Մենք չենք կարող միա-
սին ապրել, սակայն այդ չի նշանակում, թէ մեզ կարեւոր է
բաժանուել:

Մայա. (Արհամարհական ժպտով): Միայն փոքր ինչ բա-
ժան ապրել, հա:

Ռուբէկ. Եւ ոչ մի անգամ:

Մայա. Նու, ասա—ուրիշ ի՞նչ ես կամենում անել:

Ռուբէկ. (Փոքր անհանգիստ): Ինչ ես այժմ այսքան սառ-
տիկ ու ցաւալի կերպով թախծում եմ, այդ մի էակ է, որ
ներքնապէս իրաւ որ ինձ աւելի մերձ է կանգնած:

Մայա. (Գրգռուած ընդհատում է): Միթէ՞ ես այդպէս
չեմ, Ռուբէկ—

Ռուբէկ. Միայն մի հասկացիր: Ես պէտք է մի էակի հետ
կենակցէի, որ միենոյն ժամանակ ինձ լցնել, ամբողջացնել կա-
րողանար, մէկ լինէր ինձ հետ իմ բոլոր ձեռնարկութիւնները
ու ստեղծագործութիւնները մէջ:

Մայա. (Ծանր): Այո, այդպիսի բարձր պահանջներին
բաւարարութիւն տալ անտարակոյս ես անընդունակ եմ:

Ռուբէկ. Այդ քեզ շատ դժնդակ կը լինէր, Մայա:

Մայա. (Նւաճողուն) Նոյնպէս և ոչ մի ցանկութիւն:

Ռուբէկ. Ես այդ լաւ գիտեմ: - Եւ քեզ հետ կապուելիս
եւ այդ օգնութեան մասին ամենեւին չէի մտածում:

Մայա. (Նրան զննելով): Քո հայեացքում ես կարողա-
նում եմ կարդալ, որ դու մէկի մասին մտածում ես:

Ռուբէկ. Հա: Ես չը գիտէի, որ դու մտքեր կարդալ գի-
տես: Ուրեմն դու իմ հայեացքում այդ տեսնում ես:

Մայա. Տեսնում: Էհ, Ռուբէկ, ես քեզ ճանաչում եմ, շատ
լաւ ճանաչում:

Ռուբէկ. Նու թերեւս գիտես և ո՛ւմ մասին եմ մտածում:

Մայա. Յիրաւի:

Ռուբէկ. Նու խնդրեմ:

Մայա. Դու մտածում ես այն—այն մօղելի մասին, որ
դու ունեցել ես այն—(Յանկարծ թելը կորցնելով): Գիտե՞ս, որ
հիւրանոցում մարդիկ նրան ցնորուած էին համարում:

Ռուբէկ. Նա: Իսկ ի՞նչ են կարծում քո և արջասպանի մասին:

Մայա. Մեր խօսքը դրա մասին չէ: (Շարունակելով ընդհատածը:) Յամենայն դէպս դու մտածում ես այն գունատ տիկնոջ մասին:

Ռուբէկ. (Հաստատու) Նրա մասին միայն և ոչ ուրիշի:— Երբ ես այլ ևս նրան կարիք չունէի,—ասենք բացի այդ նա ինքը ինձ թողեց—և անհետ կորաւ—

Մայա. Այն դէպքում դու ինձ իբրեւ մի տեսակ ապաւէն ես վերցրել:

Ռուբէկ. (Անակնած:) Ճիշտն ասած, համարեա այդպէս, իմ փոքրիկ Մայա: Ես մէկ կամ մէկ ու կէս տարի միայնակ թափառելուց յետոյ, ձեռք մեկնեցի—վերջին անգամ—իմ աշխատանքին: «Յարութեան օրը» աշխարհ եկաւ, ինձ համբաւ բերաւ—իսկ միւսներին բերկրանք: (Աւելի տաք:) Մակայն ես չէի սիրում իմ երկը այլ ևս: Եւ մարդկանց պատկնեցի ու խնկարկումներից ես աւելի սիրով մութ անտառներ կը փախչէի: (Նայում է նրան:) Նո՛ւ, դու մտքեր գուշակող ես—կարծի ես այժմ գուշակել, ինչ էր մնում ինձ անել:

Մայա. Պարոններ ռ. կանանց կենդանագիրները շինել:

Ռուբէկ. (Գլխի տատանումներով:) Ըստ պատուէրի, այո՛: Դիմակի տակ կենդանակերպ ծաղրանկարներով, որը ստանում էին ձրի—իբրեւ յաւելուած: (Ժպտում է:) Մակայն իսկապէս, չէի կամենում ասել:

Մայա. Այ՛լ:

Ռուբէկ. (Լուրջ) Բոլոր այս գեղարուեստական հռչակը, այս գեղարուեստական զբաղմունքը, բոլորը, ինչ սրա հետ կապակցուած է—սկսեց ինձ հիմնապէս դատարկ, ունայն ու չնչին թուալ:

Մայա. Իսկ ի՞նչ կը կամենայիր դրա փոխարէն:

Ռուբէկ. Կեանք, Մայա:

Մայա. Կեանք:

Ռուբէկ. Այո, միթէ՞ զնահատելի չէ գեղեցկութեան մէջ, արեւի ճառագայթների տակ կեանք ունենալ, քան մինչև վերջը տանջուել մի խոնաւ որջում կաւէ-դանդուածի ու քարէ-կաղապարի հետ:

Մայա. (Թեթեւ հառաչով:) Կատարեալ եմ կարծիքի համեմատ:

Ռուբէկ. Բացի այդ ես արդէն բաւական հարստացել էի՝ առատութեան մէջ ու արեւի հպարտ ճառագայթների տակ

ապրելու: Ես կարողացայ Տառնիցէր լճի ափին մի վիլլա կառուցանել և քաղաքում մի պալատ: Մնացածի մասին դեռ լռենք:

Մայա. (Ամուսնու տոնով:) Եւ 'ի վերջոյ միջոց էլ ունեցար ինձ ձեռք բերելու և բոլոր քո գանձը ինձ հետ կիսելու: Ռուբէկ. (Կատակով:) Եւ չէի՞ կամենում միթէ, քեզ մի բարձր լեռ տանել ու աշխարհի բոլոր հրաշալիքը ցուցնել:

Մայա. (Հեզօրէն:) Թերևս դու ինձ բարձր լեռ ես տարել, Ռուբէկ, սակայն աշխարհի հրաշալիքները դեռ ցոյց չես տուել: Ռուբէկ. (Թեթև դրգուտած:) Անբաւական ես դու, Մայա, անբաւական: Բայց գիտե՞ս ամենից շատ ինչն է տխրալի: Տեղեկութիւն ունե՞ս:

Մայա. Երևի այն, որ դու կապուած ես ինձ հետ քո կեանքի ամբողջ ընթացքով:

Ռուբէկ. Ես չեմ ցանկանում այդ աստիճան անսիրտ արտայայտել:

Մայա. Սակայն իմաստը հաւանօրէն նոյնքան անսիրտ է:

Ռուբէկ. Դու ամենեւին գաղափար չունես, ինչ բնաւորութիւն ունի գեղարուեստագէտ մարդը:

Մայա (Ժպտում ու գլուխը շարժում է:) Ես սկի իմ սեպհական ներքինի մասին գաղափար չունեմ:

Ռուբէկ. (Անվրդով:) Ես արագ եմ ապրում, Մայա: Գեղարուեստագէտներին համար միշտ այնպէս է, մեր ծանօթութեան այն մի զոյգ տարիների ընթացքում ես մի ամբողջ կեանք անցրի: Ինձ նման մարդիկ չափաւոր յագեցման մէջ ոչ մի բաղտաւորութիւն չեն գտնում, ես համոզուեցի այս բանում հետզհետէ: Ինձ և ինձ նմանների համար կեանքը այսպէս հասարակ չէ: Ես պիտի անդադար աշխատեմ—երկի ետևից նոր երկ ստեղծեմ—մինչ իմ վերջին օրը: Այդ իսկ պատճառով քեզ հետ երկար կենակցել չեմ կարող—Առնուազն քեզ հետ միայնակ:

Մայա. (Հանգիստ) Մի խօսքով այդ նշանակում է տաղտկալի է քեզ ինձ հետ:

Ռուբէկ. (Չարացած:) Այո: Տաղտկալի է այս կենակցութիւնը քեզ հետ, անարտայայտելի ու ձանձրալի: Այժմ լսեցի՞ր այդ: (Չսպուելով:) Կոշտ, ատելի խօսքեր եմ ասում քեզ ահա: Ես այդ լաւ եմ համարում: Իսկ քո ոչինչ չես կարող անել—եւ այդ լաւ գիտեմ: Ես, միմիայն ես եմ կերպարանափոխուել, (կիսով չափ ինքն իրան.)—և մի վերածնունդ կրել իմ սեպ-

հական կեանքի համար:

Մայա. (Ձեռները լափելով) Սակայն մենք ինչու
չենք կարող մեր ճանապարհը շարունակել:

Ռուբէկ. (Զարմացած նայում է) Կը կամենայի՞ր:

Մայա. (Ուսերը թօթափելով) Այո, եթէ այդ պէտք է—

Ռուբէկ. (Գրգռուած) Սակայն այդչը պէտք է լինի: Կալ
միայն մի ելք:

Մայա. (Ձեռը շարժելով) Այժմ դու նորից մտածում ես
այն գունատ կնոջ մասին:

Ռուբէկ. Այո, ճիշտն նսած, ես պէտք է անդադար նրա
մասին մտածեմ: Այն ըոպէից, երբ նրան կրկին տեսայ: (Մի
քալը լսու) Ես այժմ ցանկանում եմ սիրտս քեզ բանալ, Մայա:

Մայա. Նո՛ւ:

Ռուբէկ. (Զաւնում է կրծքին) Տեսնում ես այստեղ—ես
սրա մէջ մի փոքրիկ կողպած արկղիկ ունեմ: Իմ բոլոր քան-
դակապատկերները այստեղ են պահուած: Երբ նա անյայտա-
ցաւ, կողպուած մնաց արկղը, որովհետեւ բանալին նրա մօտ էր,
նա հետը տարել էր: Դու, իմ փոքրիկ Մայա, բանալի չունէիք:
Ուստի և ամեն ինչ մնաց արկղի մէջ առանց գործադրուելու:
Անցնում են տարիներ, սակայն այդ կողպուած գանձը ձեռք
բերել ես չեմ կարողանում:

Մայա. (Նենգ ժպիտը ճնշելով) Թոյլ տուր նրան նորից
բանալու—

Ռուբէկ. (Զի հասկանում) Մայմ—

Մայա. Նա հօ այժմ այստեղ է: Եւ երեւի այդ արկղիկի
պատճառով է եկել:

Ռուբէկ. Սրա մասին ոչ մի խօսք չի եղել նրա ներկայու-
թեամբ:

Մայա. (Նայում է անմեղ) Բայց սիրելի Ռուբէկ—արժէ
մի այս տեսակ հասարակ բանի համար այսքան խօսել ու
վիճել:

Ռուբէկ. Դու այս համարում ես հասարակ բան:

Մայա. Անտաքակոյա Ապրիլ նրա հետ, որին կարիք ունեւ
եւ կարող կը լինեմ ինձ ապաստան գտնել:

Ռուբէկ. Ո՛ւր:

Մայա. (Անհոգ) Նու, ինձ մնում է միայն վիլլա քաշուել,
եթէ այդ կարելու լինի: Սակայն այդ կարելուը չէ, քանի որ
քաղաքում,—մեր մեծ տանը երեքիս համար հօ տեղ կարող է
լինել:

Ռուբէկ. (Անհաստատ) Իսկ դու կարծում ես այդպէս

երկմբ կը տեի:

Մայա: (Թեթև տոնով) Տէ՛ր Աստուած,— այդ չի կարելի, այսպէս չի լինիլ: Աւելի լաւ է ուրեմն այդ մասին այժմ գլուխ չը ճաքեցնել:

Ռուբէկ: Իսկ եթէ այդպէս անկարելի լինի, Մայա,— այն ժամանակ լինէ:

Մայա: (Անհոգ) Սյգ դէպքում կը թողնենք իրար, բոլորովին կը բաժանուենք: Ես դեռ կարող եմ աշխարհում ինձ համար մի տեղ գտնել, ուր ես ազատ կը լինեմ, ազատ, ազատ: (Յանկարծ աջ ցոյց տալով) Ահա, պարոն պրոֆեսոր, ահա նա:

Ռուբէկ: (Շրջելով) Ո՛ւր է:

Մայա: Ահա այնտեղ: Որպէս մարմարեայ արձան նա քայլում է այստեղ:

Ռուբէկ: (Դիտում է ներքե, ձեռները աչքերի վերև) Նա մարմնացած «յարութեան օրը» չէ՛: (Ինքն իրան) Եւ ես կարողացայ նրան յետ վանել—ստուերում թողնել, Օ՛, ես խենթս:

Մայա: Ինչի՞ մասին ես ակնարկում:

Ռուբէկ: Ոչնչի: Անուագն ո՛չ քեզ հասկանալի:

(Իրենան մտնում է սաբահարթը ձախ կողմից: Խաղացող երեխաները նրան նկատելով, ընդառաջ են վազում ու շրջապատում նրան: Նրանցից մի քանիսը արիասիրտ ու մտերիմ են, միւսները երկչոտ ու վախկոտ: Իրենան խօսում է կամացուկ նրանց հետ և դէպի սանտորիա ուղարկում, որոնք վազում են մացառների միջով: Իրենան կամենում է աղբերակի ափին փոքր հանգստանալ, մերձենում է լեռնապարսպին ու ձեռքը թաթաւում թափուող սառը ջրի հոսանքի մէջ:)

Մայա (Խզուած ձայնով): Գնա ներքե նրա մօտ և խօսի՛ր հետը, Ռուբէկ:

Ռուբէկ: Իսկ ո՛ւր կերթաս դու:

Մայա: (Նայում է նրան նշանակիչ): Այսօրուանից ես կերթամ սեպհական ուղիով: (Իջնում է բլրակից, ձեռնափայտի օգնութեամբ ցատկում առուակը ու իրենայի մօտ կանգ առնում:)

Ռուբէկը սպասում է ձեզ վերև, յարգելի տիկին:

Իրենա: Ի՞նչ է կամենում:

Մայա: Դուք պէտք է օգնէք նրան մի կողպած արկղիկ բանալու:

Իրենա: Արդեօք կարող եմ ես:

Մայա: Նա կարծում է, որ դուք միայն կարող էք:

Իրեննա: Ուրեմն կը փորձեմ:

Մայա: Այո՛ դուք պարտաւոր էք, յարգելի տիկին: (Գնում է դէպի Սանատորիա)

Ռուբէկ: (Իջնում է Իրենայի մօտ ու մնում առուակի աջ ափին կանգնած):

Իրեննա: (Կարճ պառլաւայից): Միւսը ասում էր որ դու ապաստում էիր ինձ:

Ռուբէկ: Ես տարեց տարի քեզ սպասել եմ,—առանց այդ գիտակցելու:

Իրեննա: Ես չէի կարող գալ, Արնոլդ: Ես անձնատուր էի մի երկար ու աներազ քնի:

Ռուբէկ: Այժմ արթնացած ես, Իրեննա:

Իրեննա: (Գլուխը շարժում է): Այն ծանր, խոր քունը ես դեռ կրում եմ աչքերիս մէջ:

Ռուբէկ: Դու կը տեսնես որ մեզ երկուսիս համար մութ է լոյս կը լինի:

Իրեննա: Ես այդ չեմ հաւատում:

Ռուբէկ (Շեշտուն): Ես հաւատում եմ: Ես գիտեմ: Այժմ, երբ քեզ կրկին գտիլ եմ—

Իրեննա:—Յարութիւն առած—

Ռուբէկ:—Եւ պայծառացած:

Իրեննա: Միայն յարութիւն առած, Արնոլդ: Ո՛չ պայծառացած:

Ռուբէկ: (Թափուող ջրի հոսանքը ձեռքով դէպի նա ուղղելով): Ո՛ւր էիր ամբողջ օրը, Իրեննա:

Իրեննա: (Սուսափելով թռչունիւց): Հեռո՛ւ, մահուան դաշտավայրում:

Ռուբէկ: (Թողնելով խաղը): Դո՛ւ ընկերուհին այսօր քեզ հետ չէ:

Իրեննա: (Ժպտում է): Բայց և այնպէս նա հետևում է ինձ աչքերով:

Ռուբէկ: Այդ նա կարո՞ղ է:

Իրեննա: (Երկչոտ շրջահայելով): Հաւատացած եղիր: Ուր էլ գնամ, ուր էլ կանգնեմ, նա ինձ աչքից չի թողնիլ, (շնչաւով): մինչև մի գեղեցիկ առաւօտ ես նրան կը մորթեմ:

Ռուբէկ: Կամենում ես:

Իրեննա: Ամբողջ սրտով: Երբ յարմար ըռպէ գտնեմ:

Ռուբէկ: Բայց ինչո՞ւ:

Իրեննա: Որովհետև նա ուրուական է: (Գաղտնալից): Երեւեայիբ, Արնոլդ: Նա իմ ստուերն է դարձել ուղղակի: Լուսայ

Ռուբէկ. (Փորձում է հանգստացնել) Նու, նու, —մենք
բոլորս էլ ստուեր ունենք:

Իրեննա. Ես ինքս իմ սեպհական ստուերն եմ: Չես հաս-
կանում ինձ:

Ռուբէկ. (Ճնշուած) Օ', հէ, Իրեննա, ես քեզ հասկանում
եմ: (Նստում է առուակի ափին քարի վրայ: Իրեննան յենուած
ժայռին կանգնած է նրա ետեւ)

Իրեննա. (Փոքր պառզայից) Թնչ ես նստել այդտեղ ու
աչքերդ ինձնից շրջում:

Ռուբէկ. (Կամաց, գլուխը շարժելով) Ես քեզ չը պէտք
է նայեմ, չէ:

Իրեննա. Ինչո՞ւ այդպէս միանգամից:

Ռուբէկ. Քեզ տանջում է մի ստուեր, իսկ ինձ իմ խայթիչ
զղջանքը:

Իրեննա. (Ուրախ գոչիւնով ու թեթևացած) Վերջապէս:

Ռուբէկ. (Ցատկում է) Իրեննա—Թնչ կայ:

Իրեննա. (Սոյս տալով) Հանգիստ միայն, հանգիստ, հան-
գիստ: (Խորը շնչում և որպէս բեռից ազատուած, խօսում է)
Այդպէս: Այս անգամ ազատ եմ — Այժմ մենք կարող ենք նստել
ու զրուցել, որպէս առաջ, — կենդանի կեանքում:

Ռուբէկ. Օ', հի՞թէ միայն այդ կրկին կարողանայինք:

Իրեննա. Նստիր տեղդ, իսկ ես կը նստեմ քեզ մօտ:

(Ռուբէկ նստում է նախկին տեղը, իսկ Իրեննան նրա մօտ,
մի այլ քարի վրայ)

Իրեննա. (Փոքր լռութիւնից) Ես դարձել եմ քեզ մօտ
հեռաւոր երկրից, Արնուդ:

Ռուբէկ. Այո՛. իսկապէս մի ճանապարհորդութիւնից, որ
անվերջ երկար էր:

Իրեննա. Յետ եմ դարձել իմ տիրոջ, իմ հրամանատուի
մօտ —

Ռուբէկ. Դարձել ես տուն Իրեննա, — և մենք տանն ենք:

Իրեննա. Սպասել ես ինձ ամբողջ օրերով:

Ռուբէկ. Ինչպէ՞ս կարող էի:

Իրեննա. (Թեք հայեացքով) Ո՛չ, —ինչպէս կարող էի:

Դու ոչինչ չը գիտէիր:

Ռուբէկ. Իսկապէս արն ժամանակ դու ինձ ուրիշ պատ-
ճառով չես թողել:

Իրեննա. Չէր կարող միթէ քո պատճառով լինել, Արնուդ:

Ռուբէկ. (Անհաստատ նրան է նայում) Քեզ չեմ հասկա-
նում —

Իրեննա: Երբ ես հոգով ու մարմնով քեզ ծառայում էի —
և արձանը պատրաստ էր, — մեր երեխան, ինչպէս դու կոչում
էիր — այն ժամանակ ես իմ ամենաթանկագին զոհը դրի քո ու
տեղի առջև — և ինձ յաւէտ ոչնչացրի:

Ռուբէկ: (Գլուխը շարժելով) Որով և իմ կեանքը ամայի
գարձրիր:

Իրեննա: (Վառ) Ես այդ ցանկանում էի: Քեզ այլ ես ու
չինչ չը պիտի յաջողուէր, ոչինչ — երբ արդէն պատրաստել էիր
մեր միակ երեխան:

Ռուբէկ: Նախանձում էիր:

Իրեննա: (Սառը) Աւելի շուտ ատում:

Ռուբէկ: Ատում, Ի՞նչ:

Իրեննա: (Տաք) Այո, քեզ — այն գեղարուեստագէտին, որ
այնպէս անփոյթ, անհոգ կերպով մի տաքարիւն մարմին վերց-
րեց, մի ջահել մարդու կեանք և նրա հոգին յափշտակեց, նրա-
նից մի գեղարուեստաբերկ ստեղծելու:

Ռուբէկ: Այդ քեզնից եմ լսում — Միթէ՞ ինքը անհուն
ցանկութեամբ ու ամենասուրբ տենչանքով չես մասնակցել իմ
աշխատանքին: Մի աշխատանք, որի մօտ էինք ամեն առաւօտ
ջերմեռանդութեամբ:

Իրեննա: Ես կամենում եմ քեզ մի բան ասել, Արնոլդ:

Ռուբէկ: Նո՛ւ:

Իրեննա: Քո գեղարուեստը ես երբէք չեմ սիրել, նախ բան
քեզ ծանօթանալը — Եւ ոչ էլ յետոյ:

Ռուբէկ: Սակայն գեղարուեստագէտին, Իրեննա:

Իրեննա: Գեղարուեստագէտին այո:

Ռուբէկ: Նոյնպէս և իմ միջի գեղարուեստագէտին:

Իրեննա: Հենց նրան: Երբ ես կատարեալ մերկ կանգնում
էի այնտեղ քո առջև, ատում էի քեզ, Արնոլդ —

Ռուբէկ: (Վառ) Ո՛չ, Իրեննա: Այդ ճիշտ չէ:

Իրեննա: Ատում էի քեզ, որովհետեւ դու կարող անում էի
անշարժ մնալ:

Ռուբէկ: (Ծիծաղում է) Անշարժ: Կարծում ես:

Իրեննա: Կամ առնուազն կատարեալ անձնիշխան: Որով-
հետեւ դու գեղարուեստագէտ էիր, միայն գեղարուեստագէտ և
ոչ մարդ: (Տաք ու սրտանց) Սակայն ես սիրում էի արձանը,
թաց ու կենդանի տոնի մէջ, — ինչքան նա հում տձև զանգուա-
ծից վեր էր յաղթանակում, որպէս մարդու մի ոգեշունչ երե-
խայ — և նա մեր ստեղծածն էր, մեր երեխան: Իմ և քո:

Ռուբէկ: Իրապէս ու հոգով նա այդպէս էր:

Դրենա: Տես Արնուդ, այդ երեխայի պատճառով եմ ետ
այս երկար ուխտագնացութեանը ձեռնարկել:

Ռուբէկ: (Յանկարծ ուշադիր) Այդ մարմարեայ պատկերի՝
պատճառով:

Դրենա: Անուանիր ինչպէս կամենում ես: Ես կոչում եմ
մեր երեխան:

Ռուբէկ: (Անհանգիստ) Եւ կամենում ես տեսնել: Պատ-
րմատ: „Սառը“ մարմարը, ինչպէս դու միշտ ասում էիր: (Ա-
րագ): Զը գիտես միթէ, որ նա այժմ մի մեծ մուզէնումի մէջ
է գտնւում:

Դրենա: Լսածներդ:

Ռուբէկ: Իսկ մուզէները քեզ զարշելի են թւում: Դու
նրանց միշտ գերեզման էիր կոչում:

Դրենա: Ես կամենում եմ մի ուխտագնացութիւն անել
աֆստեղ, ուր իմ հոգին ու իմ երեխան թաղուած է:

Ռուբէկ: (Անհանգիստ ու երկիւղած) Դու երբէք չը պիտի
տեսնես այն: Լսում ես, Իրենա: Ես թախանձում եմ: Երբէք,
երբէք:

Դրենա: Կարծում ես թերևս ես մի անգամ ես կը
մեռնեմ:

Ռուբէկ: Ես ինքս էլ չը գիտեմ ինչ եմ կարծում: — Ի՞նչ
կարող էի կարծել, որ դու այդպէս անբաժան կերպով կա-
պուած ես այդ նկարի հետ: Երբ ինձ թողեցիր—նախ քան լիա-
կատար:

Դրենա: Նա կատարեալ կերպով վերջացած էր: Ուստի
և ես կարող էի հանգիստ հեռանալ—և քեզ մենակ թողնել:

Ռուբէկ: (Արմուռնկները ծնկներին է յենում և ձեռներով
աչքերը ծածկում): Նա դեռ այն չէր, ինչ յետոյ պիտի լինէր:

Դրենա: (Արագ ու աննկատելի հանում է կրծքի տակից
մի բարակ ու սուր դանակ ու բորբոք շնչում): Արնուդ,—մեր
երեխային որևէ ցանկ ես պատճառել:

Ռուբէկ: (Սուսափելով) Տա՛ւ: — Ի՞նչ ես հասկանում այդ
մտքի տակ:

Դրենա: (Շնչասպառ) Ասան շուտով, ինչ ես արել մեր
երեխայի հետ:

Ռուբէկ: Կասեմ, երբ դու հանգիստ նստես ու ինձ լսես:

Դրենա: (Թագցնում է դանակը) Կամենում եմ—կամե-
նում եմ հանգիստ լսել, եթէ միայն այդ կարող է մի մայր,
երբ...

Ռուբէկ: (Ընդհատելով) Եւ ապա մի նայիր ինձ, երբ ես
պատմում եմ:

Իրեննա: (Նստում է նրա ետև քարի վրայ) Ահա նստում եմ այստեղ, քո ետև—Միայն թէ սկսիր:

Ռուբէկ: (Ձեռները վերցնում է աչքերից ու դիտում առջևը) Երբ քեզ գտայ, այն բույսից այլ ես ինձ պարզ էր, ինչպէս պէտք է քեզից իմ կեանքի աշխատանքը սկիզբ առնէ:

Իրեննա: «Յարութեան օր» էիր կոչում դու այդ երկը: Ես կոչում եմ «մեր երեխան»:

Ռուբէկ: Ես այն ժամանակ դեռ ջանել էի, առանց որևէ փորձառութեան, կարծում էի յարութիւնը ամենալաւ ու սքանչելի կերպով կարող է ներկայացնել միայն մի դեռատի, անարատ կին—որին կեանքը դեռ չէ սրբապղծել,—ազատ է որևէ բժից կամ աղտից:

Իրեննա: (Արագ) Հա,—այդպէս եմ պատկերացած ես այն երկի մէջ:

Ռուբէկ: Իրօք ոչ ամբողջապէս, Իրեննա:

Իրեննա: (Լարուած) Ո՛չ ամբողջապէս: Ո՛չ այնպէս, ինչպէս ես քո առջև կանգնած էի:

Ռուբէկ: (Պատասխանից խուսափելով) Հետեալ տարի—նրի ընթացքում ես խելացի դարձայ: «Յարութեան օրը» իմ երևակայութեան մէջ սկսեց աւելի աճել, աւելի բովանդակիչ դառնալ և ես կամեցայ նոր բաներ աւելացնել: Սակայն պատուանգանք, որի վրայ միմիայն քո երկար նկարն էր կանգնած, աւել տեղ չհունէր:

Իրեննա: (Դիմում է դանակին, ապա նորից թողնում) Նոր ինչ ես աւելացրել: Ասե՛:

Ռուբէկ: Ինչ շրջապատումս իմ սեպհական աչքերով տեսնում էի: Ես կամենում էի այդ ամենը նկարի մէջ ունենալ: Այլ կերպ չէի կարող, Իրեննա: Ես ընդարձակեցի պատուանդանը, այնպէս որ նա այժմ մեծ ու ազատ էր: Նրա վրայ դրի առած ու ճեղքուած երկրի մի կտոր, որի խորշից դուրս էին սողում խորհրդաւոր կենդանակերպ մարդիկ—կանալք ու տղամարդիկ—ինչպէս որ կեանքից գիտէի:

Իրեննա: (Շնչասպառ լարուած) Իսկ ամբողջ մէջ պայծառ ուրախութեամբ դեռատի կոյսն է կանգնած: Զէ, Արնոլդ:

Ռուբէկ: Ո՛չ բոլորովին մէջ տեղը: Ես ստիպուած էի արձանը յետ քաշել—համօրէն ներդաշնակութիւն պահպանելու համար, այլապէս շատ էր աչքի ընկնում:

Իրեննա: Սակայն պայծառ հայեացքը դեռ շողում է իմ դէմքին:

Ռուբէկ: Յիրաւի, Իրեննա: Գոնէ որոշ չափով: Թերեւ

փոքր ինչ մթադին, ինչպէս իմ նոր իգէան պահանջում էր։
 Իրեննաւ։ (Կանգնում է) Այդ նկարը արտայայտում է
 կեանքը այնպէս, ինչպէս դու այդ տեսնում ես այժմ, Արնոլդ։
 Ռուբէկ։ Այո, արդար է։

Իրեննաւ։ Եւ այդ նկարում դու ինձ մի փոքր գունատ ես
 դարձրել, իբրեւ ետեւի նկար—մի գրուպպայի մէջ կանգնած։
 (Հանում է դանակը)։

Ռուբէկ։ Ո՛չ ետեւ, այլ աւելի շատ մէջ տեղը—կամ թէ
 մօտաւորապէս։

Իրեննաւ։ (Շնչում է) Այժմ դու ինքդ կարողացիր քո
 դատաւիճիւր։ (Կամենում է խրել)։

Ռուբէկ։ (Շրջում, նայում է նրան) Իմ դատաւիճիւր։

Իրեննաւ։ (Թագնում է դանակը և խօսում խուլ, որպէս
 տանջանքներից) Իմ ամբողջ հոգին—դու և ես—մենք, մենք,
 մենք և մեր երեխան այդ մենակեաց կերպարանքի մէջ էինք։

Ռուբէկ։ (Սրբում է ճակատի բրտինքը) Բայց լսիր և
 նոյնպէս ինչպէս եմ ես ինձ ներկայացրել այդ գրուպպայի
 մէջ։ Աղբիւրակից փոքր հեռու, ինչպէս այստեղ, նստած է մի
 յանցապարտ մարդ, որ չի կարողացել երկրի կեղևից ամբողջ
 շովին դուրս լինել։ Ես այդ անուանում եմ կորցրած կեանքի
 ստրջանք։ Նա մատերը թաւալուող ջրի մէջ է սուզում մաք-
 րելու—և տանջում, գալարում է այն մտքի տակ, որ այդ
 նրան չի յաջողուել։ Նա չի կարող յաւիտեանս ազատուել,
 ազրել ու յարութիւն առնել։ Նա յաւէտ կը մնայ իր այդ
 գեհենի մէջ։

Իրեննաւ։ (Կոշտ ու սառը) Բանաստեղծ։

Ռուբէկ։ Ինչո՞ւ Բանաստեղծ։

Իրեննաւ։ Որովհետեւ դու անոյժ ու անկամք ես և քո ձեռնար-
 կութիւնների ու մտքերի համար կատարեալ արձակ։ Սկզբում
 սպանեցիր դու իմ հոգին,—ապա ձեռնկերպում ես ինքդ քեզ
 զղջանքի, ստրջանքի ու ինքնամբաստանութեան մէջ (ծիծա-
 դում է) և կարծում ես թէ դրանով ամեն ինչ լրացաւ։

Ռուբէկ։ (Նրոխտ) Ես գեղարուեստագէտ եմ, Իրեննաւ—և
 չեմ ամաչում մի բանի թուլութեանցս համար, բանի որ գեղա-
 րուեստագէտ եմ ծնուած, տեսնում ես և ուրիշ ոչինչ էլ չէի
 կարող լինել, բացի գեղարուեստագէտից։

Իրեննաւ։ (Նայում է նենգ ժպտով ու խօսում բաղցր)։
 Բանաստեղծ ես դու, Արնոլդ։ (Ձեռը կամացով բռնում է նրա մա-
 գերին) Իսկ դու ծեր, սիրելի մեծ—երեխայ այդ չես տեսնում։

Ռուբէկ: (Տխուր) Ինչո՞ւ յարատե ինձ բանաստեղծ ես կոչում:

Իրեննա: (Դիտուն) Որովհետեւ այդ խօսքի մէջ մի արդարացումն կայ, բարեկամս: Մի թողութիւն - որ բոլոր թողութեանց վրայ իր քօղն է տարածում: (Յանկարծ այլ տոնով) Բայց ես այն ժամանակ մարդ էի: Մի կեանք պէտք է ունենայի, մի ճակատագիր պէտք է կրէի: Տես՝ այս ամենը թողեցի, դէն ձգեցի միայն քեզ հպատակութեամբ - Օ՛, այդ մի ինքնասպանութիւն էր. մահուան մի յանցանք ինքս իմ դէմ: (Կէս շնչուն) Իսկ այս յանցանքը քաւել ես չեմ կարող: (Նստում է Ռուբէկի մերձ առուակի ափին, աչքերով հետևում նրան ու ցնդում Թփերի ծաղիկները) Ես պէտք է երեխաներ ծնէի: Շատ երեխաներ: Իսկական երեխաներ: Ո՛չ այնպիսիները որոնք զերեզմաններում պահուէին: Ա՛յդ կը լինէր իմ կոչումը: Երբէք չը պէտք է քեզ ծառայէի քեզ, բանաստեղծիդ:

Ռուբէկ: Լաւ ժամանակներ էին, Իրեննա, հրաշալի ժամանակներ, երբ յիշում եմ -

Իրեննա: (Նայում է քնքոյշ հայնացքով) Գիտե՞ս ինչ խօսք ասացիր դու այն ժամանակ, երբ պատրաստ էիր, պատրաստ ինձ և մեր երեխայի հետ: (Թեքւում է դէպի նա) Յիշում ես այն փոքրիկ խօսքը, Արնուդ:

Ռուբէկ: (Նայում է հարցական) Միթէ՞ այն ժամանակ ես գործ եմ անել մի այնպիսի խօսք, որ դու դեռ յիշել կարողանում ես:

Իրեննա: Այո՛, Ձե՞ս յիշում այլ ևս:

Ռուբէկ: (Գլուխը շարժում է) Ո՛չ, իսկապէս ոչ: Գոնէ այժմ:

Իրեննա: Դու վերցրիր իմ երկու ձեռները, սեղմեցիր բոքքդ՝ կերպով, այն ինչ ես շնչասպառ սպասում էի քո առջև: Ապա ասացիր՝—ամբողջ սրտով շնորհակալ եմ քեզ, Իրեննա: Սա մի յաղթալից էպիզօդ էր ինձ համար:

Ռուբէկ: (Տարակուսական) Էպիզօդ ասացի: Ուրիշ անգամ այդ խօսքը գործ չեմ անում:

Իրեննա: Այո՛, էպիզօդ ասացիր:

Ռուբէկ: (Հաճելի հանդարտութեամբ) Իսկապէս այդ մի էպիզօդ էլ էր:

Իրեննա: (Կարճ) Այդ խօսքի համար թողեցի քեզ:

Ռուբէկ: Ամեն ինչ դու քո սրտին շատ մօտ ես ընդունում, Իրեննա:

Իրեննա. (Սրբելով հակառակը) Թերեւս դու իրաւացի ես: Թօթափենք մեզնից ամեն մաղձ ու ծանրութիւն: (Փեւորում է մի վայրի վարդի տերեւներ ու առուակը նետում:) Նայի՛ր, Արնուդ: Ահա լողում են մեր թռչունները:

Ռուբէկ. Ի՞նչ թռչուններ:

Իրեննա. Կարմրաթևիկները. չէ՞ս տեսնում: Վարդագոյն կարմրաթևիկները:

Ռուբէկ. Նրանք չեն լողում, այլ տարւում են ջրի հոսանքից:

Իրեննա. Ուրեմն նրանք որորներ են (Larus):

Ռուբէկ. Կարմիր կաուցներով, այո: (Պոկում է մեծ մեծ տերեւներ ու առուակը նետում:) Այժմ նրանց ետեից ուղարկում եմ իմ շոգենաւերը:

Իրեննա. Միայն առանց որսորդների:

Ռուբէկ. Առանց որսորդների: (Ժպտում է:) Յիշում ես այն ամառը, երբ նստած էինք գիւղական խրճիթների առջև, Տառնիացիք լճի ափին:

Իրեննա. Շաբաթ երեկոյեան, երբ պրծելէինք շաբաթուայ աշխատանքից—

Ռուբէկ.—Ե երկաթուղիով այնտեղ էինք եկել կիւրակին դրսում անցնելու—

Իրեննա. (Ատելութեամբ լի աչքերով:) Այդ մի էպիզոդ էր, Արնուդ:

Ռուբէկ. (Իբր թէ չը լսելով) Այնտեղ ես առուակում լողալու թռչուններ էիր բաց թողնում. ջրաշուշաններ:

Իրեննա. Սպիտակ կարապներ էին նրանք:

Ռուբէկ. Կարապներ, այո: Եւ ես դեռ յիշում եմ, ինչպէս մի մեծ, անհարթ թերթ էի կպցրել նրանցից մէկին: Թրթրն-ջուկի թերթ էր այն—

Իրեննա. Այդպէս կատարեալ Լոհենգերինի նաւակն էր դարձել—կարապով հանդերձ:

Ռուբէկ. Ի՞նչ սիրով խաղում էիր դու, Իրեննա:

Իրեննա. Մենք լաճախ այդպէս խաղում էինք:

Ռուբէկ. Կարծում եմ ամեն կիւրակի—ամբողջ ամառուայ ընթացքում,

Իրեննա. Դու ասում էիր, ես կարապն եմ և քաշում եմ քո նաւակը:

Ռուբէկ. Հա՛: Այո: (Խաղով դբաղուած:) Տես որորները ինչպէս ջրի հոսանքով ներքե են լողում:

Իրեննա. Ի՞նչ քո նաւերը ամեն ինչ ցամաք են նետում:

Ռուբէկ. (Աւելի շատ տերեւներ թափելով) Ես դեռ նաւերի պաշար ունեմ: (Դիտում է տերեւներին, մի քանի թերթիկներ ազատում և փոքր պառւղայից ասում) Դու Իրենա, Տառնիտցէր լճի ափին այն գիւղացու տնակը ես գնել եմ:

Իրենա. Հա, այժմ քոնն է: Դու յաճախ էիր ասում, թէ հենց որ միջոց ունեցար իսկոյն կը գնես:

Ռուբէկ. Յետոյ միջոց ես բաւական ունէի և գնեցի այդ տնակը:

Իրենա. (Նայում է խէթ) Այժմ այնտեղ ես ապրում,— մեր հին փանը:

Ռուբէկ. Ո՛հ, տնակը վաղուց քանդել եմ տուել և կառուցել մի նոր հիւանալի ու յարմար ամառանոց (վիլլա) շուրջն էլ պարկ: Առհասարակ ամառը այնտեղ ենք անցնում մենք—ես:

Իրենա. Դու և միւսը դուք երկուսդ այժմ միշտ այնտեղ էք լինում:

Ռուբէկ. (Փոքր համարձակ) Այո, եթէ մենք,—ես և կինս— չենք ճանապարհորդում ինչպէս այս տարի:

Իրենա. (Ծռուած հայեացքով) Լաւ կեանք էր Տառնիտցէր լճի ափին:

Ռուբէկ. Բայց և այնպէս, Իրենա—

Իրենա. Բայց և այնպէս այդ ամբողջ սիրուն կեանքը մենք անտես արինք:

Ռուբէկ. (Կամաց ու ազդուն) Այժմ զղջալ ուշ է:

Իրենա. (Ձի պատասխանում, մնում է փոքր լուռ, ապա նայում հեռուն) Տես, Արնոլդ: Ահա արեւ մայր է մտնում: Տես ինչպէս դաշտը նրա վերջին ճառագայթներից կարմիր ներկուել է:

Ռուբէկ. (Նայում է) Վաղուց է ինչ լեռնային երկրում արևի մուտք չեմ տեսել:

Իրենա. Եւ ոչ էլ արևի ելք:

Ռուբէկ. Արևի ելք կարծեմ ես դեռ երբէք չեմ տեսել:

Իրենա. (Խորասուզուած ժպտում է) Ես մի անգամ արևի մի սքանչելի ելք եմ տեսել:

Ռուբէկ. Հա: Որտե՞ղ:

Իրենա. Բարձր, բարձր, մի սարսափելի անդունդի ափին: Դու ինձ վերև հրապուրեցիր և խոստացար աշխարհքի հրաշալիքները ցոյց տալ, եթէ—

Ռուբէկ. Եթէ.—Նո՛ւ:

Իրենա. Ես հաւատացի ու հետեցի քեզ: Ապա այնտեղ ես

ժողով իջայ, աղօթեցի ու ծառայեցի ընդ (Մի բոպէ լուում էր
ապա կամաց) Այնտեղ անա, արևի մի ելք տեսայ:

Ռուբէկ. (Խուսափելով) Ձէ՛ր ցանկալ մեզ հետ վիլլա
գալ ու մեզ հետ ապրել:

Իրենա. (Արհամարհական ժպտով) Քեզ ու միւսի հետ
միասին:

Ռուբէկ. (Շեշտելով) Ինձ հետ միասին—որպէս նախկին
օրերին: Որպէս զի բացուեն իմ ներսը կողպուած բոլոր դռները:
Ձեռ կամենում, Իրենա:

Իրենա. (զուլիւր շարժելով) Քո ներքինի բանալին այլ
ևս չունեմ ես, Արնոլդ:

Ռուբէկ. Այդ բանալին դո՛ւ ունես, միմիայն դո՛ւ (Աղա-
չական): Օգնէ՛ր ինձ նորից ապրելու:

Իրենա. (Անշարժ) Դատարկ երազներ: Ունայն-անկենդան
երազներ: Մեր կենակցման այլ ևս ոչ մի յարութիւն չի
հետեւիլ:

Ռուբէկ. Թող գոնէ շարունակենք մեր խաղը:

Իրենա. Այո, խաղալ, միայն խաղալ:

(Նստում են, փետրում ծաղիկների թերթիկները ու առուակ-
ներում: Խորքից, դէպի ձախ, երևում են Ուլփհայմ ու Մայա,
որսորդական պատրաստութեամբ: Ետևից գալիս է Լարսը,
ծառան, շների ոճակով, որ անցնում է դէպի աջ):

Ռուբէկ. (Նկատելով նրանց) Ահա փաբրիկ Մայան
արջասպանի հետ երևում է:

Իրենա. Քո Մայան:

Ռուբէկ. Կամ թէ նրանը:

Մայա. (Փոքր յետոյ նկատում է երկուսին): Բարի գիշեր,
Ռուբէկ: Երազիւր իմ մասին: Այժմ գնում ենք արկածախնդ-
րութեան:

Ռուբէկ. (Յետ կանչելով) Ի՞նչ տեսակ արկածախնդրու-
թեան:

Մայա. (Մերձենալով) Ես այժմ ամենից առաջ ապրել
եմ կամենում միայն:

Ռուբէկ. (Հեգնական) Նո՛ւ, դուն էլ, փոքրիկ Մայա:

Մայա. Այո, Բացի այդ ես կազմել եմ հետեւեալ ոտանա-
ւորը՝ (երգում ու ցնծում է)

Ես ազատ եմ, ես ազատ:

Բանտի դաժան կառանքից,

Որպէս արձակ մի թռչուն,

Ես այլ ևս ազատ եմ:

Այո՛, ես այժմ կարծում եմ, որ վերջապէս արթնել եմ:

Ռուբէկ. Այդպէս է թւում:

Մայա. (Շնչում է ամբողջ թոքերով) Ա՛հ—Ի՜նչ երկնային թեթևութիւն:

Ուլփհայմ. (Հեռուից) Սատանան տանէ ձեր ցանկութիւնը. կամենում էք մեզ անյաշողութիւն հմայել: Ձէք տեսնում, որ որսի ենք գնում—

Ռուբէկ. Ի՜նչ կը բերես ինձ համար որսից, Մայա:

Մայա. Դու ինձնից ձևակերպելու համար մի գիշատիչ թռչուն կը ստանաս: Ես մէկին թևաւոր կանեմ:

Ռուբէկ. (Դառն հեգնով) Այո՛, մէկին թևաւոր կանես սխալմամբ—այդ քեզ յատուկ է:

Մայա. Իմ ապագան թողէք ինձ: (Ջարահճի ծիծաղով) Մնաս բարեկամ—ցանկանում եմ քեզ մի սիրուն, հանգիստ ամառային գիշեր:

Ռուբէկ. (Ձուարթ) Շնորհակալ եմ: Իսկ աշխարհքի ամեն անբախտութիւն ձեզ և ձեր որսի վրայ:

Ուլփհայմ. (Ծիծաղում է) Բռավճ, այդ մի ցանկութիւն է, որ պիտի անհրաժեշտ է:

Մայա. (Ծիծաղով) Անշափ շնորհակալութիւն, Ռուբէկ, անշափ շնորհակալութիւն:

(Մայա և Ուլփհայմ գնում են դէպի աջ սարահարթի վրայով):

Ռուբէկ. (Փոքր պառկայից) Ամառային գիշեր լեռներում: Այո՛, այս է կեանքը:

Իրենա. (Յանկարծ, աչքերի վայրենի արտայայտութեամբ) Ցանկանում ես մի այդպիսի ամառային գիշեր—ինձ հետ:

Ռուբէկ. (Ձեռները տարածելով) Այո՛, այո՛—Արի:

Իրենա. Իմ սիրած տէր ու հրաժանատար:

Ռուբէկ. Օ՛, Իրենա:

Իրենա. (Ժպտում ու սեղմում է նրա կրծքին, հերկեր):

Սա միայն մի էպիզոդ կը լինի—(արագ շնչելով) Լուռ:

Մի շրջահայր, Արնոլդ:

Ռուբէկ. (Շշչելով) Ի՜նչ կայ:

Իրենա. Մի անշարժ հայեացք դիտում է ինձ:

Ռուբէկ. (Ակամայ շրջւում է) Ո՛ւր է: (Դիտում են միասին): Ա՛հ: (Ձախ կողմը, անտառի միջից երևում է սարկաւատ-գունու գլուխը):

Իրենա. (Բարձրանում է ու խզուած ձայնով ասում) Մենք պէտք է բաժանուենք: Դու մնա նստած, լսում ես,—դու ինձ

Մի ուղեկցիւր թեքուում է նրան ու շնչում) Յը տեսութիւն
մինչ այս գիշեր, այստեղ:

Ռուբէկ. Իսկ դու կը գամ, Իրենա:

Իրենա. Անպատճառ կը գամ: Սպասիւր ինչ այստեղ:

Ռուբէկ. (Կրկնում է որպէս երազում) Ամառային գիշեր
լեռներում: Քեզ հետ: Քեզ հետ: (Նրանց հայեացքները հանդի-
պում են) Օ՛, Իրենա.—այդ կեանք կը լինէր, սակայն մենք
կատակել ենք,—մենք երկուսս:

Իրենա. Ինչ որ անվերստեղծելի է, մենք կը տեսնենք
միայն—(ընդհատում է):

Ռուբէկ. (Հարցական) Միայն—

Իրենա. միայն այն ժամանակ, երբ մենք մեռածները
սթափուենք:

Ռուբէկ. (Գլուխը տըրութեամբ շարժում է) Հա—ինչ
կը տեսնենք իսկապէս:

Իրենա. Կը տեսնենք, որ մենք երբէք չենք ապրել: (Գնում
է դէպի բուժարան: Սարկաւագունին ճանապարհ է տալիս, ապա
հետեւում նրան: Լսում է Մայայի ժայռից տարածուող երգը:

Ես ազատ եմ, ես ազատ:

Բանտի դաժան կապանքից,

Որպէս արձակ մի թռչուն,

Ես այլ ևս ազատ եմ:

Յ. ԲՈՋԻԵԱՆ

(Վերջը միա համարում)